

ธรรมานุญสุขภาพ

พระสงฆ์แห่งชาติ

พุทธศักราช ๒๕๖๖

ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ

พุทธศักราช ๒๕๖๖

ที่ปรึกษา

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (สนิท ชวนปญฺโญ)
สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ปสฤทธิ์ เขมงก์โร)
สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (สุชิน อคฺคชิโน)
พระพรหมโมลี (สุชาติ ธมฺมรตโน)
พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)
พระธรรมวชิรบัณฑิต (สมจินต์ สมจิตฺโต)
พระมงคลธรรมวิธาน (สำเร็จ ภูริจิตฺโต)
นายแพทย์ประทีป ธนกิจเจริญ

บรรณาธิการ

พระเทพเวที (พล อภาภโร)
พระมงคลวชิรากร (สมบัติ ญาณวโร)
พระมหาประยูร โชติวโร
นายแพทย์ณรงค์ศักดิ์ อังคะสุวพลา
ผศ.วีระศักดิ์ พุทธาศรี
นายสมเกียรติ พิทักษ์กมลพร
ผศ.ปฏิธรรม สำเนียง

เขียน/เรียบเรียง

พระมหามหาวินทร์ ปริสุตฺโตโม
นายแพทย์ประจักษ์วิฑูรย์ เลี่ยนนาค
นางสาวนงลักษณ์ ยอดมงคล
นายบุญช่วย ติงใจ
นายวิสุทธิ บุญญาโสภิต
นางสาวสิริกร คำภูไทย
นางสาวสุนันทา ปินะทาโน
นายพงษ์ศักดิ์ ธงรัตน์
สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
นายสุพัฒน์ เมืองมัจฉา
นายณรงค์ กฤติขจรกรกุล

เลขมาตรฐานสากล

ISBN 978-616-569-024-9

พิมพ์ครั้งที่ ๑

เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่

บริษัท วุฒิวัฒน์การพิมพ์ จำกัด

จัดพิมพ์โดย

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)
ชั้น ๓ อาคารสุขภาพแห่งชาติ ๔๘/๓๙ ถ.ติวานนท์ ๑๔
หมู่ ๔ ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐
โทรศัพท์ ๐-๒๔๓๒-๙๐๐๐ โทรสาร ๐-๒๔๓๒-๙๐๐๑-๒
เว็บไซต์ www.nationalhealth.or.th

ดาวน์โหลดไฟล์
ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ
พ.ศ. ๒๕๖๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำประกาศ	๑
คำปรารภ	๔
คำนิยาม	๔
หมวด ๑ ปรัชญาและแนวคิดหลักของธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ	๑๓
หมวด ๒ พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย	๑๔
หมวด ๓ ชุมชนและสังคมกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ที่ถูกต้อง ตามหลักพระธรรมวินัย	๑๖
หมวด ๔ บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพะชุมชนและสังคม	๑๙
หมวด ๕ การขับเคลื่อนธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติสู่การปฏิบัติ	๒๑
ภาคผนวก	๒๓

มติมหาเถรสมาคม

ครั้งที่ ๑๔/๒๕๖๖

สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

มติที่ ๓๓๖/๒๕๖๖

เรื่อง ร่างธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช .... และแนวทางการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช ....

ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๔/๒๕๖๖ เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๖ เลขาธิการมหาเถรสมาคมเสนอว่า ตามที่ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ ได้มีหนังสือแจ้งว่า การจัดทำธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ที่คณะสงฆ์และหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันจัดทำบนหลักการใช้ทางธรรมนำทางโลก และคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ได้มีคำสั่งที่ ๐๑/๒๕๖๑ แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยมีสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า เป็นประธานกรรมการฯ ฝ่ายสงฆ์ และนายแพทย์ณรงค์ศักดิ์ อังคะสุวพลา เป็นประธานกรรมการฯ ฝ่ายคฤหัสถ์ เพื่อกำหนดทิศทางและแผนการขับเคลื่อน ติดตาม รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดการดำเนินงานและผลการดำเนินงานตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งปัจจุบันได้มีการดำเนินงานทบทวนและยกย่องธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช .... โดยเป็นไปตามหมวด ๕ ข้อ ๓๗ ที่กำหนดให้มีการทบทวนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์อย่างน้อยทุก ๕ ปี และได้แต่งตั้งคณะทำงานวิชาการทบทวนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ เพื่อดำเนินการจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็น ปรับปรุง และจัดประชุมสมัชชาสุขภาพเฉพาะประเด็น ว่าด้วยการทบทวนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ อย่างมีส่วนร่วมจากการดำเนินการดังกล่าว คณะกรรมการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ จึงได้จัดทำร่างธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช .... และแนวทางการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ รายละเอียดตามเอกสารที่ถวายนับในที่ประชุม พร้อมกับขอให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ นำเสนอมหาเถรสมาคมเพื่อโปรดพิจารณา

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเห็นควรนำเสนอมหาเถรสมาคมเพื่อโปรดทราบและพิจารณา

ที่ประชุมพิจารณาแล้วมีมติ ดังนี้

๑. รับทราบ ร่างและแนวทางการขับเคลื่อนธรรมเนียมปฏิบัติพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช ....
๒. ให้คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของมหาเถรสมาคม ให้การอนุเคราะห์ สนับสนุนการขับเคลื่อนธรรมเนียมปฏิบัติพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช ....

๓. มอบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แจ้งเจ้าคณะจังหวัด เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัด และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ในการส่งเสริมและสนับสนุนการขับเคลื่อนธรรมเนียมปฏิบัติพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช .... สู่การปฏิบัติ

๔. รับทราบการประกาศใช้ธรรมเนียมปฏิบัติพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช .... ในสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชาโลก ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๖ และให้ดำเนินการได้ทันที โดยไม่ต้องรอรับรองรายงานการประชุม

(นายอินทพร จันเอี่ยม)

รองผู้อำนวยการ รักษาราชการแทน

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

เลขาธิการมหาเถรสมาคม

ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ

พุทธศักราช ๒๕๖๖

คำประกาศ

ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๖๖ จัดทำขึ้นตามข้อ ๓๗ หมวด ๕ แห่งธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่ระบุไว้ว่า “พึงจัดให้มีการทบทวนธรรมนูญฉบับนี้อย่างน้อยทุก ๕ ปี” คณะกรรมการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๖๐ ในคราวประชุม ครั้งที่ ๑/๒๕๖๔ เมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ มีมติเห็นชอบให้มีการทบทวนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๖๐ และได้เสนอต่อที่ประชุมมหาเถรสมาคม เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ เพื่อทราบ มหาเถรสมาคมซึ่งเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ไทย ได้มีมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๔/๒๕๖๖ เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ มติที่ ๓๓๖/๒๕๖๖ เรื่อง ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๖๖ เห็นชอบให้คณะสงฆ์ทุกระดับใช้ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๖๖ เป็นกรอบ แนวทาง เป้าหมาย และยุทธศาสตร์การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค และการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ ชุมชน

และสังคมตามหลักพระธรรมวินัย บนหลักการทางธรรม นำทางโลก มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับแผนพัฒนากิจการพระพุทธศาสนาที่มีการบูรณาการโครงการและกิจกรรมของคณะกรรมการของมหาเถรสมาคมทุกฝ่าย และหลักการของธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๖๕ และมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๕๕

เพื่อให้เป็นไปตามมติมหาเถรสมาคมดังกล่าว คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) ร่วมกับ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) กรมการศาสนา กรุงเทพมหานคร หน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน จึงจัดทำ “ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๖๖” ขึ้น โดยยึดหลักพระธรรมวินัยและข้อมูลทางวิชาการเป็นฐาน มีการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นอย่างกว้างขวางทั้งในระดับพื้นที่และส่วนกลาง และมีการเวทีสมัชชาสุขภาพเฉพาะประเด็นว่าด้วยการทบทวนสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖ ภายใต้หลักการมีส่วนร่วมและการเปิดช่องทางการรับฟัง

ความคิดเห็นจากหน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อให้ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติสะท้อนเจตนารมณ์และพันธะร่วมกัน และเป็นจุดอ้างอิงในการกำหนดทิศทาง เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ในการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค และการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ ชุมชนและสังคมในอนาคต

จึงขอประกาศธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๖๖ ตามท้ายประกาศนี้ เพื่อเป็นกรอบและแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพพระสงฆ์ในทุกกระดับและส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพชุมชนและสังคมต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๖

(สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ)

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ประธานคณะกรรมการมหาเถรสมาคม

คำปรารภ

ความเกิด แก่ เจ็บ และตาย เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปตามกฎของธรรมชาติแห่งสรรพสัตว์ ที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้พุทธสาวกได้พิจารณาอยู่เนืองๆ ว่า “เรามีความแก่ ความเจ็บ และความตายเป็นธรรมดาไม่อาจล่วงพ้นไปได้...” อย่างไรก็ตาม การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค และการดูแลสุขภาพ ก็เป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญ เพื่อความเป็นผู้มีโรคาพาธน้อย อันนับว่าเป็นที่สุดแห่งลาภ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “อาโรคฺยปรมาลาภา” “ลาภทั้งหลาย มีความไม่มีโรคเป็นอย่างยิ่ง” พระพุทธองค์ทรงชี้แนะให้พุทธสาวกดำรงตนให้เป็นผู้มีโรคาพาธน้อย การบริโภคน้ำจืด ๔ ด้วยการพิจารณาโดยแยกแยะถึงคุณค่าเทียมและคุณค่าแท้ เน้นการบริโภคเพื่อความเป็นผู้ไม่มีโรคภัยเบียดเบียน ความดำรงอยู่แห่งอัตภาพ ความเป็นอยู่โดยผาสุก และอนุเคราะห์แก่การประพฤติพรหมจรรย์

พระพุทธองค์ได้ออกแบบชุมชนที่เรียกว่า “พุทธบริษัท” ให้มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น โดยกำหนดให้ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ปฏิบัติหน้าที่ต่อกันอย่างสร้างสรรค์ในทิศ ๖ ข้อ

“เหตุฉิมทิศ” (ทิศเบื้องบน) โดยอุบาทสอุบาทสิกามีหน้าที่เกื้อกูล พระสงฆ์ ทำ พุศฺ คืดต่อพระสงฆ์ด้วยเมตตาทัง ให้การต้อนรับด้วยความเต็มใจ และอุปถัมภ์บำรุงด้วยปัจจัย ๔ พร้อมกำหนดให้พระสงฆ์ มีหน้าที่สอนให้วันชั่ว ทำดี สอนสิ่งใหม่ที่ไม่เคยได้ฟัง อธิบายสิ่งที่เคยฟังมาแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น อนุเคราะห์ด้วยจิตอันงาม และบอกทางสวรรค์ให้ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นบทบาทหน้าที่ในการเกื้อกูล ส่งเสริมซึ่งกันและกัน อันนำไปสู่ความผาสุกแห่งพุทธบริษัทโดยรวม

พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเป็นผู้ออกจากเรือน ไม่เกี่ยวข้องกับเรือนแล้ว เพื่อประพฤติพรหมจรรย์ร่วมกัน จึงจำเป็นที่จะต้องดูแลสุขภาพของตนเอง พระอุปัชฌาย์ อาจารย์ และสภธรรมิกตามหลักพระธรรมวินัย ด้วยความเอาใจใส่ ดังที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำไว้ว่า “นตฺถิ โว ภิกฺขเว มาตา นตฺถิ ปิตา เย โว อุปฺภฺจฺจุเหยฺย ตุมฺहे เจ ภิกฺขเว อณฺณมณฺณํ น อุปฺภฺจฺจุทิสฺสธ อถ โกจฺรทิ อุปฺภฺจฺจุทิสฺสติ โย ภิกฺขเว มํ อุปฺภฺจฺจุเหยฺย โส คิลานํ อุปฺภฺจฺจุเหยฺย ฯ ... - ตูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดาไม่มีบิดา ผู้ใดเล่าจะพึงพยาบาลพวกเธอ ถ้าพวกเธอจักไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจักพยาบาล ตูกรภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดจะพึงอุปฐากราเรา ผู้นั้นพึงพยาบาลภิกษุอาพาธ...” พร้อมทั้งบัญญัติให้รับอาบัติทุกกฎแก่ภิกษุผู้ไม่พยาบาลภิกษุอาพาธ ซึ่งหมายรวมถึง พระอุปัชฌาย์ อาจารย์ สัทธวิหาริก อันเตวาสิก ภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌาย์ ภิกษุผู้ร่วมอาจารย์ รวมถึงผู้ไม่มีอุปัชฌาย์ อาจารย์

ลัทธิวิหาริก อันเตวาลิก และภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌาย์หรืออาจารย์ สงฆ์ ต้องทำหน้าที่พยาบาล นอกจากนี้พระพุทธองค์ยังได้กำหนดคุณสมบัติของภิกษุผู้เข้าเฝ้าพยาบาล ๕ ประการได้แก่ ๑) เป็นผู้สามารถประกอบยา ๒) รู้จักของแสลงและไม่แสลงคือ กันของแสลงออก นำของไม่แสลงเข้าไปให้ ๓) มีจิตเมตตาพยาบาลไข้ ไม่เห็นแก่อาภิส ๔) เป็นผู้ไม่เกลียดที่จะนำอุจจาระ ปัสสาวะ เขฬะ หรือของที่อาเจียนออกไปเสีย และ ๕) เป็นผู้สามารถที่จะชี้แจงให้คนไข้ เห็นแจ้งสมათาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมมีกถา ในกาลทุกเมื่อ พร้อมทั้งทรงอนุญาตให้สงฆ์มอบไตรจีวร บาตร ลหุภัณฑ์และลหุบริวารของภิกษุอาพาธผู้ถึงแก่มรณภาพให้แก่ภิกษุหรือสามเณรผู้พยาบาลภิกษุใช้นั้นเอาไว้ด้วย นับเป็นพระปรีชาญาณในการสร้างแรงจูงใจให้ภิกษุและสามเณรทำหน้าที่พยาบาลภิกษุไข้ อีกทางหนึ่งด้วย

อย่างไรก็ตาม การดูแลสุขภาพพระสงฆ์ยังจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชน สังคมหน่วยงาน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ในขณะเดียวกัน พระสงฆ์ผู้มีสุขภาพดี มีความรอบรู้และเป็นแบบอย่างที่ดีด้านสุขภาพ ก็สามารถทำหน้าที่ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพชุมชนและสังคมเป็นปฏิบัติการต่ออุปการะที่ชุมชนและสังคมได้กระทำต่อท่านด้วย

“ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ” คือข้อตกลงร่วมหรือกติกาที่เป็นเจตจำนงและพันธะร่วมของพระสงฆ์ คณะสงฆ์ ชุมชน สังคม และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อเป็นกรอบและแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค และการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ในทุกระดับ ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพะชุมชนและสังคม ทั้งยังสามารถร่วมกันจัดทำธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ระดับพื้นที่ อย่างบูรณาการและเป็นองค์รวม โดยไม่ขัดหรือแย้งกับธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ สู่เป้าหมาย **“พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุข”** ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ธรรมนูญนี้เรียกว่า “ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๖๖”

ข้อ ๒ การประกาศใช้ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๖๖ ให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๓ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๖

คำนิยาม

ข้อ ๓ ในธรรมนูญ

พระธรรมวินัย หมายความว่า ข้อควรปฏิบัติและข้อควรงดเว้น ที่บัญญัติไว้ในพระไตรปิฎกและพระคัมภีร์รุ่นหลัง

คณะสงฆ์ หมายความว่า บรรดาพระภิกษุที่ได้รับการบรรพชาอุปสมบทตามพระธรรมวินัยและตามกฎหมายที่กำหนดไว้ ที่ปฏิบัติศาสนกิจทั้งในหรือนอกราชอาณาจักร

พระสงฆ์ หมายความว่า พระภิกษุที่ได้รับการบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ตามพระธรรมวินัยและตามกฎหมายที่กำหนดไว้ ที่ปฏิบัติศาสนกิจทั้งในหรือนอกราชอาณาจักร ทั้งนี้ในธรรมนูญฉบับนี้ให้หมายความรวมถึงสามเณรด้วย

วัด หมายความว่า สถานที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎและระเบียบคณะสงฆ์ไทย

สถาบันการศึกษาคณะสงฆ์ หมายความว่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร) สถานศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. ๒๕๖๒

สหธรรมิก หมายความว่า ผู้มีธรรมหรือผู้ประพฤติธรรมร่วมกัน สำหรับธรรมนุญฉบับนี้ หมายถึงพระภิกษุและสามเณร

พระคิลานุปัฏฐาก หมายความว่า ผู้ปฏิบัติดูแล บริบาลพระสงฆ์ อาพาธ ในธรรมนุญฯ ฉบับนี้ให้รวมถึงพระสงฆ์ผู้สร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันและควบคุมโรค รวมทั้งจัดการปัจจัยที่ดูแลสุขภาพ และการดูแลแบบประคับประคองในระยะสุดท้าย (คำอธิบายเพิ่มเติม: “พระคิลานุปัฏฐาก” มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ซึ่งในปัจจุบันมีคำที่ใช้เรียกที่หลากหลายตามหลักสูตรที่อบรม เช่น พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (พระ อสว.) พระบริบาลภิกษุไข้ พระคิลานธรรม เป็นต้น เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน จึงใช้คำว่า “พระคิลานุปัฏฐาก” หมายรวมถึง พระสงฆ์ที่ดูแลภิกษุอาพาธ และพระสงฆ์ที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและสังคม เกิดการเรียนรู้และเข้าใจในเรื่องสุขภาวะในทุกมิติ)

การดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย หมายความว่า การสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันและควบคุมโรค ดูแลสุขภาวะของ

ตนเองและสภรรรมิกตามหลักพระธรรมวินัยทำให้พระแข็งแรง
วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุข

สุขภาพ หมายความว่า ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย
ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่าง
สมดุล (พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐)

สุขภาวะ หมายความว่า ภาวะที่ดี หรือความอยู่ดีมีสุข ซึ่งมีได้
หลายด้าน ได้แก่ ความอยู่ดีมีสุขทางกายหรือสุขภาวะทางกาย ทาง
สังคม ทางจิต และทางปัญญา โดยความอยู่ดีมีสุขนี้สามารถระบุได้
จากความรู้สึกของแต่ละบุคคล ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามประสบการณ์
และภูมิหลังของตน และยังสามารถระบุได้จากองค์ประกอบต่างๆ
ที่เกี่ยวข้องในการใช้ชีวิตของบุคคลนั้นๆ เช่น ระบุจากสุขภาพ การ
ศึกษา การงาน ความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม สิ่งแวดล้อมต่างๆ
ความมั่นคงด้านต่างๆ การมีส่วนร่วม ที่อยู่อาศัย สมดุลระหว่างการทำงาน
และการใช้ชีวิตส่วนตัว ซึ่งแนวคิดของทั้งสุขภาวะและ
สุขภาพนั้นมีความสัมพันธ์กัน โดยสุขภาพมีผลต่อสุขภาวะโดยรวม
และขณะเดียวกัน สุขภาวะก็มีผลต่อสุขภาพในอนาคต

สุขภาพทางปัญญา หมายความว่า คุณภาพใหม่ของจิตใจที่เกิด
จากการเข้าถึงความจริง คุณค่า และความหมายอย่างรอบด้าน ทั้ง

ของตนเอง ผู้อื่น ธรรมชาติ และสิ่งที่ยึดเหนี่ยว ศรัทธา โดยผ่านช่องทาง ทั้งทางวิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม และปัญญาญาณ

การสร้างเสริมสุขภาพ หมายความว่า กระบวนการในการเพิ่มความสามารถให้กับบุคคล/ประชาชน กลไกทางสังคมและสภาพแวดล้อม เพื่อให้สามารถควบคุมปัจจัยที่กำหนดสุขภาพและพัฒนาสุขภาพแบบองค์รวม ทั้งสุขภาพะทางกาย ทางสังคม ทางจิต และทางปัญญา ซึ่งมีได้เป็นเพียงความรับผิดชอบรายบุคคลหรือเป็นความรับผิดชอบของบุคลากรและองค์กรสุขภาพเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องไปถึงภาคส่วนต่างๆ ในสังคมที่จะร่วมกันสร้างวิถีชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่นำไปสู่สุขภาพะที่ดี และในนิยามที่พัฒนาให้กว้างขึ้นยังสามารถรวมถึงการเชื่อมโยงถึงสิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรมทางสังคม และสิ่งแวดล้อมด้วย ทั้งนี้ ในบางกรณีอาจใช้คำว่า การส่งเสริมสุขภาพแทน

ความรู้ด้านสุขภาพ หมายความว่า สมรรถนะของบุคคลที่ประกอบด้วยความสามารถด้านการรู้หนังสือ ทักษะทางปัญญา และทักษะทางสังคม ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดให้บุคคลเกิดแรงจูงใจในการเข้าถึง ทำความเข้าใจ ประเมิน และใช้ข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพในรูปแบบที่ส่งเสริมและรักษาสุขภาพให้ดีและยั่งยืน (พจนานุกรมการสาธารณสุขไทย พ.ศ. ๒๕๖๑) โดยองค์ประกอบและ

ระดับของความรอบรู้ด้านสุขภาพที่มีผลต่อการสร้างเสริมสุขภาพที่ดีมีอยู่ ๖ ระดับ คือ การเข้าถึง การเข้าใจ การตอบโต้ซักถามและแลกเปลี่ยน การตัดสินใจ การเปลี่ยนพฤติกรรมและบอกต่อได้ (นพ.วชิระ เพ็งจันทร์ และรศ.ดร.ชนวนทอง ธนสุกาญจน์, ๒๕๖๐) อ้างในหลักการขององค์การรอบรู้ด้านสุขภาพ กรมอนามัย)

ธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์ระดับพื้นที่ หมายความว่า กรอบทิศทาง หรือข้อตกลงร่วม หรือกรอบกติการ่วมที่พระสงฆ์ คณะสงฆ์ ชุมชน สังคม หน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาสุขภาพในระดับพื้นที่ ซึ่งอาจเป็นประเด็นทางสุขภาพเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ หรือทุกประเด็นในธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ โดยหัวใจสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ คณะสงฆ์ วัด ชุมชน สังคม หน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ในการออกแบบ พัฒนา ขับเคลื่อน และทบทวนธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์ระดับพื้นที่ร่วมกัน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ หมายความว่า องค์ความรู้ ความคิด ความเชื่อ และความชำนาญในการดูแลสุขภาพโดยอาศัยความรู้ที่ได้สั่งสม ถ่ายทอด และพัฒนาสืบต่อกันมาในท้องถิ่น ซึ่งรวมถึงการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกอื่นที่พระสงฆ์ใช้ในการดูแลสุขภาพอย่างสอดคล้องกับท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย

หมวด ๑

ปรัชญาและแนวคิดหลักของธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ

ข้อ ๔ สุขภาวะพระสงฆ์ คือ ภาวะที่เป็นสุขของพระสงฆ์ ทั้ง ๔ มิติ คือ สุขภาวะทางกาย ทางสังคม ทางจิต และทางปัญญา ตามหลักภาวนา ๔ ได้แก่ กายภาวนา (การพัฒนาทางกาย) สีสภาวนา (การพัฒนาทางศีล) จิตตภาวนา (การพัฒนาทางจิตใจ) และปัญญาภาวนา (การพัฒนาทางปัญญา)

ข้อ ๕ ธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ มีแนวคิดหลักในการส่งเสริมให้พระสงฆ์ดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย ชุมชนและสังคมดูแลอุปฐากพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย และให้พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะชุมชนและสังคม

ข้อ ๖ การขับเคลื่อนธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ เป็นหน้าที่ร่วมกันของหน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ในสังคมด้วยพลัง “บวร” ภายใต้หลักการทางธรรม นำทางโลก สอดคล้องเชื่อมโยงกับแผนพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา แผนพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน สู่เป้าหมาย “พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุข”

หมวด ๒

พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย

ข้อ ๗ พระสงฆ์พึงมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ เพื่อให้มีสุขภาพที่ดี เหมาะสม และพร้อมในการทำหน้าที่สืบทอดพระพุทธศาสนา ได้อย่างเต็มที่

ข้อ ๘ พระสงฆ์พึงชวนชวายเป็นการสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกัน และควบคุมโรค และดูแลสุขภาพพระอุปัชฌาย์ อาจารย์ และ สหธรรมิก อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง

ข้อ ๙ วัดพึงส่งเสริมและสนับสนุนให้พระสงฆ์มีความรอบรู้ด้านสุขภาพ จัดให้มีระบบและกลไกในการสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกัน และควบคุมโรค และดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัยที่ เกี่ยวข้องต่อการฝึกฝนพัฒนาตนเอง และเอื้ออำนวยให้บรรลุเป้าหมาย แห่งลัทธิและหน้าที่ด้านสุขภาพ

ข้อ ๑๐ คณะสงฆ์แต่ละระดับพึงให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้วัดในเขตปกครองมีศักยภาพในการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค และการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย เช่น การจัดทำระบบฐานข้อมูล วัด-ประชา-รัฐ-สร้างสุข ศูนย์ประสานงานสุขภาพะวิถีพุทธ ศูนย์ประสานงานสาธารณสุขสงเคราะห์ประจำจังหวัด ภูมิสงฆ์อาพาธ ตูยาคุณภาพ วัดส่งเสริมสุขภาพ พระคิลานุปัฏฐากและการพัฒนาสุขภาพในรูปแบบต่างๆ ของคณะสงฆ์

ในการดำเนินงานตามวรรคแรกพระสงฆ์อาจรวมตัวกันเป็นกลุ่มชมรม เครือข่ายเพื่อสนับสนุนงานด้านการสร้างเสริมสุขภาพของคณะสงฆ์ได้

ข้อ ๑๑ คณะสงฆ์พึงส่งเสริมและสนับสนุนให้พระสงฆ์ได้นำองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านสุขภาพตามหลักพระธรรมวินัย พัฒนาพระคิลานุปัฏฐาก เพื่อหนุนเสริมกระบวนการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค และการดูแลสุขภาพตนเอง พระอุปัชฌาย์ อาจารย์และสหธรรมิกที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย

หมวด ๓

ชุมชนและสังคมกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์
ที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย

ข้อ ๑๒ รัฐ ชุมชน หน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง
ทุกภาคส่วน พึงส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมและโครงการที่
สอดคล้องกับแผนพัฒนากิจการพระพุทธศาสนาและนโยบายของ
คณะสงฆ์ทุกระดับ

ข้อ ๑๓ ชุมชนและสังคมพึงตระหนักและใส่ใจในการดูแล
พระสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔ ที่เอื้อต่อพระธรรมวินัยและเป็นประโยชน์ต่อ
สุขภาพพระสงฆ์

ข้อ ๑๔ รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐทุกระดับ
และภาคส่วนต่างๆ ในสังคม ร่วมกันรณรงค์ให้สาธุชนตระหนักถึง
การจัดอาหารบิณฑบาต น้ำปานะ ชุดสังฆทาน ที่ช่วยสร้างเสริม
สุขภาพ มีคุณค่าทางโภชนาการ โดยอนุโลมตามพระธรรมวินัย

ข้อ ๑๕ รัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง พึงส่งเสริมพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขสำหรับพระสงฆ์ในการ เข้าบริการสาธารณสุขอย่างเป็นระบบ ครบวงจรมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมตามหลักพระธรรมวินัย รวมทั้งจัดให้มีอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และพระคิลานุปัฏฐาก ที่บูรณาการ การทำงานครอบคลุมทุกพื้นที่

ข้อ ๑๖ รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พึงจัดชุดสิทธิประโยชน์ พื้นฐานในระบบหลักประกันสุขภาพ ที่ครอบคลุมการสร้างเสริม สุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟู สมรรถภาพแก่พระสงฆ์อย่างทั่วถึง เหมาะสม และเป็นธรรม

ข้อ ๑๗ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน พึงสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค และการจัดการ ปัจจัยที่คุกคามสุขภาพพระสงฆ์ โดยใช้งบประมาณจากองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นและกองทุนต่างๆ รวมถึงการเข้าถึงกองทุนใน ระดับพื้นที่

ข้อ ๑๘ รัฐพึงจัดให้มีระบบการตรวจสุขภาพ ตรวจคัดกรอง สุขภาพ ให้คำปรึกษาแนะนำ ให้ความรู้และเสริมสร้างการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมด้านสุขภาพ เพื่อป้องกันการอาพาธและสร้างเสริมสุขภาพ อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

ข้อ ๑๙ รัฐ ชุมชน หน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทุกภาคส่วนพึงส่งเสริมและสนับสนุนให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ในการ พัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันและ ควบคุมโรค และดูแลสุขภาพพระสงฆ์ที่เฝ้าต่อพระธรรมวินัย

ข้อ ๒๐ รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพึงส่งเสริมและสนับสนุน การสร้างองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และนวัตกรรมด้านสุขภาพตาม มาตรฐานและหลักพระธรรมวินัย พัฒนาหลักสูตร คู่มือ แนวทาง และสร้างระบบการเรียนรู้ด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่องในสถาบันการ ศึกษาสงฆ์และสถาบันการศึกษาอื่นๆ ทุกระดับ

ข้อ ๒๑ รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พึงพัฒนาสารสนเทศ และสื่อสารสาธารณะเกี่ยวกับข้อมูลด้านสุขภาพพระสงฆ์ครอบคลุม ทุกมิติ ที่พระสงฆ์และหน่วยงานต่างๆ เข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ อย่างสะดวกรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์

หมวด ๔

บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะชุมชนและสังคม

ข้อ ๒๒ พระสงฆ์และคณะสงฆ์ พึงส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและสังคม เกิดการเรียนรู้และเข้าใจในเรื่องสุขภาวะในทุกมิติ สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้ ชุมชนและสังคมพึงเปิดกว้างให้พระสงฆ์และคณะสงฆ์เป็นหุ้นส่วนในทุกระดับ

ข้อ ๒๓ พระสงฆ์และคณะสงฆ์ พึงพัฒนาวัดให้เป็นกลไกการดูแลสุขภาวะชุมชนและสังคม พร้อมทั้งนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านสุขภาพตามหลักพระธรรมวินัย ไปประยุกต์ใช้ ทั้งนี้ รัฐ ชุมชน สังคม หน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนพึงให้การส่งเสริมและสนับสนุน อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

ข้อ ๒๔ คณะสงฆ์แต่ละระดับพึงกำหนดนโยบาย มาตรการ แผนงาน โครงการและกิจกรรมที่สอดคล้องกับแผนพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา เพื่อให้วัดและพระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันและ

ควบคุมโรค และการดูแลสุขภาพชุมชนและสังคม สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ข้อ ๒๕ คณะสงฆ์พึงใช้กลไกคณะสงฆ์แต่ละระดับ รวมถึงเครือข่ายองค์กรทางพระพุทธศาสนา ในการบูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อขับเคลื่อนการดูแลและเสริมสร้างสุขภาพ สุขภาวะชุมชนและสังคมอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

หมวด ๕

การขับเคลื่อนธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติสู่การปฏิบัติ

ข้อ ๒๖ คณะสงฆ์พึงจัดให้มีกลไกระดับชาติ ที่มีผู้แทนจาก คณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หน่วยงานและภาคี เครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทำหน้าที่กำหนดทิศทาง บูรณาการ แผนพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา สนับสนุนการขับเคลื่อน ติดตาม และประเมินผลธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ รวมทั้ง สร้างและสนับสนุนกลไกแบบมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ เพื่อทำหน้าที่ ขับเคลื่อนธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติสู่การปฏิบัติ

ข้อ ๒๗ พระสงฆ์ คณะสงฆ์ ชุมชน สังคม หน่วยงานและภาคี ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน พึงนำธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ เป็นกรอบและแนวทางในการพัฒนาและขับเคลื่อน รวมทั้งสามารถ จัดทำธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์ระดับพื้นที่ สู่การขับเคลื่อน ที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่

ข้อ ๒๘ คณะสงฆ์พึงจัดตั้งและพัฒนากองทุนเพื่อสุขภาพพระสงฆ์ ชุมชน และสังคม ทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่ โดยมีระบบการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยและหลักธรรมาภิบาล

ข้อ ๒๙ รัฐ สถาบันการศึกษาคณะสงฆ์ และสถาบันวิชาการที่เกี่ยวข้อง พึงส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพคณะสงฆ์ และพระสงฆ์ ในการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค และการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ ชุมชน และสังคม สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน สนับสนุนให้เกิดงานวิจัย การจัดการความรู้ องค์ความรู้และนวัตกรรม สร้างเครือข่ายนักวิจัย รวมทั้งสื่อสารข้อมูลและข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ ผ่านทุกช่องทาง การสื่อสารอย่างเป็นทางการและเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

ข้อ ๓๐ กลไกตามข้อ ๒๖ ต้องรายงานผลการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ เสนอมหาเถรสมาคม และจัดกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อติดตามผล ทบทวนธรรมนูญอย่างน้อยทุก ๕ ปี

ภาคผนวก

คำศัพท์ที่ควรรู้ต่อการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพ

พระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๖๖

ปัจจัยสร้างเสริมสุขภาพ หมายความว่า ปัจจัยต่างๆ ที่ดีต่อสุขภาพ เช่น น้ำดื่มสะอาด อาหารที่ปลอดภัย สิ่งแวดล้อมที่ดี บ้าน และชุมชนที่ดี การมีข้อมูลข่าวสารและความรู้ด้านสุขภาพที่ถูกต้อง (ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๙)

ปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพ หมายความว่า ปัจจัยที่เพิ่มโอกาสของการเกิดโรคและผลกระทบต่อสุขภาพ ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ภาวะไขมันในเลือดสูง ภาวะน้ำตาลในเลือดสูง ภาวะโรคอ้วน การบริโภคบุหรี่และสารเสพติด (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ทิศทาง เป้าหมาย และ ยุทธศาสตร์ ระยะ ๑๐ ปี พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๖๔)

ปัจจัยที่คุกคามสุขภาพ หมายความว่า ปัจจัยภายนอกที่เพิ่มโอกาสของการเกิดโรคและผลกระทบต่อสุขภาพซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การมีมลพิษสิ่งแวดล้อมสูง ภาวะโลกร้อน (ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๙)

การป้องกันโรค หมายความว่า การกระทำหรืองดกระทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อไม่ให้เกิดการเจ็บป่วยหรือเป็นโรค และการป้องกันไม่ให้เกิดกลับมาเป็นซ้ำในกรณีที่หายจากการเจ็บป่วยหรือเป็นโรคแล้ว สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ระดับ คือ การป้องกันก่อนการเกิดโรคหรือก่อนการเจ็บป่วย การป้องกันโรคในระยะเวลาที่เกิดโรคหรือเจ็บป่วยขึ้นแล้ว และการป้องกันโรคและฟื้นฟูสมรรถภาพเมื่อหายจากการเจ็บป่วยแล้ว (ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๙)

การควบคุมโรค หมายความว่า การควบคุมโรคระบาดโรคไม่ติดต่อ โรคติดต่อ โรคติดต่ออันตรายต่างๆ รวมทั้งโรคที่เกิดจากการปนเปื้อนของสารต่างๆ ทั้งในสิ่งแวดล้อมและอาหาร และโรคอื่นๆ ที่สามารถลดความสูญเสียสุขภาพ ชีวิต และทรัพยากรได้ หากมีการตรวจพบแต่เนิ่นๆ (ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ หมายความว่า องค์ความรู้ ความคิด ความเชื่อ และความชำนาญในการดูแลสุขภาพโดยอาศัยความรู้ที่ได้สั่งสม ถ่ายทอด และพัฒนาสืบต่อกันมาในท้องถิ่น ซึ่งรวมถึงการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกอื่น ที่ประชาชนและชุมชนใช้ในการดูแลสุขภาพอย่างสอดคล้องกับท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย (ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๙)

กิจกรรมทางกาย หมายถึง การเคลื่อนไหวของร่างกายโดยกล้ามเนื้อและกระดูกที่ทำให้เกิดการเผาผลาญพลังงาน (องค์การอนามัยโลก)

หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) หมายถึง หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลแห่งราชอาณาจักรซึ่งมีวัดตั้งอยู่ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสร้างสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์แก่ประชาชน ๘ ด้าน อันได้แก่ ด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม ด้านสุขภาพอนามัยด้านสัมมาชีพ ด้านสันติสุข ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านกตัญญูกตเวทิตาธรรม และด้านสามัคคีธรรม

กองทุน หมายความว่า กองทุนที่จัดตั้งเพื่อการดูแลการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการรักษาพยาบาลระดับปฐมภูมิ ที่จำเป็นต่อสุขภาพและการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย โดยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ คณะสงฆ์ ชุมชน สังคม และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ซึ่งได้มาจากเงินสมทบจากสมาชิก เงินอุดหนุนจากรัฐ เงินบริจาค และเงินดอกผลอันเกิดจากกองทุน

วัดส่งเสริมสุขภาพ หมายความว่า วัดที่มีการบริหารจัดการวัดให้เอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาพ และพัฒนาอนามัยสิ่งแวดล้อมของบุคลากรของวัด ประชาชน และชุมชน (ปรับปรุงจากนิยามของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข)

กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพ หมายความว่า กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพที่จำเป็นต่อสุขภาพระดับจังหวัดที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดร่วมกับสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติจัดตั้งขึ้น เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาระบบบริการฟื้นฟูสมรรถภาพที่จำเป็นต่อสุขภาพของหน่วยบริการ สถานบริการองค์กรและชุมชน (พจนานุกรมการสาธารณสุขไทย พ.ศ. ๒๕๖๑)

กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ หมายความว่า กองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ เพื่อการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการรักษาพยาบาลระดับปฐมภูมิเชิงรุก ที่จำเป็นต่อสุขภาพและการดำรงชีวิต โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับการสนับสนุนให้ดำเนินงานและบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ (พจนานุกรมการสาธารณสุขไทย พ.ศ. ๒๕๖๑)

หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า กำหนดขึ้นเพื่อทำให้เกิดความมั่นใจว่าประชาชนทุกคน สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพตามที่จำเป็น รวมทั้งการสร้างเสริมสุขภาพป้องกันโรค การรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการดูแลประคับประคอง ด้วยบริการที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และทำให้เกิดความมั่นใจว่า การใช้บริการสุขภาพเหล่านั้นจะไม่ทำให้ผู้ใช้บริการต้องเผชิญกับความยากลำบากทางการเงิน

ที่ พท ๐๐๐๖/ ร ๒๕๖

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอรบราบทูลรายงานผลการดำเนินงานธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ และขอประทาน
พระอนุญาตเชิญลายพระนามจารึกในธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๖

นมัสการ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า กรรมการมหาเถรสมาคม ประธานคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์
อ้างอิง ลิขิตสำนักงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม ที่ สธส. ๐๐๑/๒๕๖๖ ลงวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๖

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. ธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๖ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. สำเนาบันทึกข้อราชการ ขอรับพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ที่ พท ๐๐๐๖/๗๙
ลงวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖ จำนวน ๑ ฉบับ

ตามลิขิตที่อ้างถึง แจ้งว่า ตามมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๔ เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๖
มติที่ ๓๓๖/๒๕๖๖ คณะกรรมการมหาเถรสมาคมรับทราบธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๖
และเห็นชอบแนวทางการขับเคลื่อนธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๖ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ
ในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ คณะสงฆ์และหน่วยงานต่าง ๆ บนหลักการใช้ทางธรรมนำทางโลก
จึงขอให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ นำความกราบทูล สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช
สกลมหาสังฆปริณายก เพื่อทรงทราบรายงานผลการดำเนินงานธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ
พ.ศ. ๒๕๖๐ และทรงพิจารณาอนุญาตพระนามในธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๖ ตามพระวินิจฉัย
ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้นำความกราบทูล สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เพื่อทรงทราบแล้ว และทรงโปรดลงพระนามในธรรมนุญสุภาพ
เรียบร้อยแล้ว รายละเอียดตามธรรมนุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๖ และสำเนาบันทึกข้อราชการ
ขอรับพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ที่แนบถวายมาพร้อมนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดทราบ

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

(นายอินทร จันเี่ยม)

รองผู้อำนวยการ รักษาการแทน
ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม
โทร. ๐ ๒๕๔๑ ๗๙๙๐

สำนักงานเลขาธิการสมเด็จพระสังฆราช
 วันที่ 0613/2566
 วันที่ _____
 เวลา _____ น.

บันทึกข้อราชการ ขอรับพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

ที่ พศ ๐๐๐๖/๒๗๑ วันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๖

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ข้อราชการ

พระบัญชา

เรื่อง ขอรับทูลรายงานผลการดำเนินงานธรรมบุญสุภาพ
 พระสงฆ์แห่งชาติ และขอประทานพระอนุญาตเชิญ
 ปลายพระนามจารึกในธรรมบุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ
 พ.ศ. ๒๕๖๖

กราบทูล สมเด็จพระสังฆราช

ด้วย ประธานคณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์
 ของมหาเถรสมาคม แจ้งว่า ตามมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๔
 เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๖ มติที่ ๓๓๖/๒๕๖๖
 คณะกรรมการ มหาเถรสมาคมรับทราบธรรมบุญสุภาพ
 พระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๖ และเห็นชอบแนวทางการ
 ขับเคลื่อนธรรมบุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๖
 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการดูแลรักษาของพระสงฆ์
 คณะสงฆ์ และหน่วยงานต่าง ๆ บนหลักการใช้ทางธรรม
 นำทางโลก ในกรณี จึงขอให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
 กราบทูลรายงานผลการดำเนินงานธรรมบุญสุภาพ
 พระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ และขอประทานพระอนุญาต
 เชิญปลายพระนามจารึกในธรรมบุญสุภาพ
 พระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๖

จึงกราบทูลมาเพื่อทรงทราบรายงานผลการ
 ดำเนินงานธรรมบุญสุภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐
 และทรงมีพระวินิจฉัยตั้งพระนามในธรรมบุญสุภาพ
 พระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่ทูลถวายมาพร้อมนี้
 การจะควรประการใด ขอได้โปรดมีพระบัญชาเพื่อสำนักงาน
 พระพุทธศาสนาแห่งชาติ จะได้รับสนองพระบัญชาต่อไป

ควรมีครแล้วแต่จะโปรด

(นายอินทร จันเี่ยม)

รองผู้อำนวยการ รักษาราชการแทน

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม
 โทร./โทรสาร ๐ ๒๕๕๑ ๗๙๙๐

รับทราบ
 พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช
 สมเด็จพระสังฆราช

น.อ. ส.น.อ. ส.น.อ. ส.น.อ.

๑๗/๗/๖๖

ใช้ทางธรรม นำทางโลก

พระสงฆ์กับการดูแลตนเอง
ตามหลักพระธรรมวินัย

ชุมชนและสังคม
กับการอุปถัมภ์พระสงฆ์
ตามหลักพระธรรมวินัย

บทบาทพระสงฆ์
ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพ
ของชุมชนและสังคม

การขับเคลื่อน
ธรรมานุยุสุขภาพพระสงฆ์

องค์กรร่วมสานพลังขับเคลื่อนธรรมานุยุสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ